

ÚVOD DO FILOZOFIE JAZYKA

WILLIAM G. LYCAN: *Philosophy of Language. A Contemporary Introduction.* (*Filozofia jazyka. Aktuálny úvod.*) London and New York, Routledge Publishers 1999, 1. vydanie, reprint 2001, 2002, 243 s.

William Lycan pôsobí ako profesor na University of North Carolina v USA. Zaoberá sa najmä filozofiou jazyka a mysle. Tiež je spoluredaktorom časopisu *Noûs* a členom redakčnej rady *Cambridge Studies in Philosophy Series*. Lycan je autorom stovky článkov a mnohých kníh, napríklad *Logical Form in Natural Language* (1984) či *Modality and Meaning* (1994). *Philosophy of Language* je učebnica pre vysoké školy, v ktorej autor rozoberá hlavné teórie filozofie jazyka v 20. storočí.

Kniha je rozdelená do štyroch častí a dovedna obsahuje štrnásť kapitol, pričom prvá kapitola zastáva miesto úvodu do filozofie jazyka. Autor v nej hovorí o problematike významu a referencie. Niektoré jazykové znaky nemajú zmysel, sú teda zmysluprázdne, niektoré majú zmysel, potom ide o zmysluplné slová. No až veta vyjadruje to, čo nazývame myšlienkou či propozíciou. Rozšírený názor referenčnej teórie významu, podľa ktorého význam slova je to, čo zastupuje vo svete, je síce podľa Lycana atraktívny, no takúto teóriu považuje za neadekvátnu, lebo takáto nomenklatúrna teória považuje slová len za nálepky, t. j. za sadu symbolov, ktoré sú len pomenovaním niečoho. Podľa tejto teórie slovo „pes“ referuje na psa rovnako ako francúzske slovo „chien“ alebo nemecké slovo „Hund“. Veta odzrkadľuje stav udalostí, ktoré opisuje, čím nadobúdajú opísané veci význam. Potom platí, že slová sú arbitrárne spájané s objektmi, na ktoré referujú. Lycan uvádza tiež námietky voči referenčnej teórii významu, napr. že nie každé slovo označuje nejaký objekt, napr. v prípade slova „Pegas“.

Prvá časť knihy má názov *Referencia a referovanie*. V druhej kapitole knihy sa Lycan venuje určitým deskripciám. Začína charakteristikou singulárnych výrazov, t. j. výrazov referujúcich práve na jeden objekt. Medzi singulárne výrazy môžeme zaradiť napr. vlastné mená či určité deskripcie atď. Pokračuje Russellovou teóriou deskripcii, v rámci ktorej Lycan uvažuje o referencii na neexistujúce objekty či o negatívnych existenčných tvrdeniach. Uvádza analýzu výroku „Súčasný kráľ Francúzska neexistuje“. Venuje sa aj Fregeho „hádanke“ o identite objektov či problematike substitúcie za singulárne výrazy. Uvažuje aj o výrokoch vyjadrujúcich propozičné postoje, napr. „Albert verí, že autor práce *Bytie a ničota* je hlboký mysliteľ“. Pripomína, že Russell rozlišuje gramatickú formu výroku a jeho logickú formu, čo opäť ilustruje na príklade. Napokon uvádza početné námietky najmä proti Russellovej teórii deskripcii ako z pohľadu Strawsona či Donnellana, tak aj Kripkeho. Venuje sa Donnellanovmu rozlíšeniu referenčného a atributívneho použitia určitých deskripcii, ale aj Kripkeho rozlíšeniu hovorcovej a sémantickej referencie. V závere druhej kapitoly píše o anafore. Anaforický výraz „zdedil“ svoj význam z iného, jeho predchádzajúceho výrazu, píše Lycan. Spomína Evansove pripomienky či Nealove návrhy. V tretej kapitole sa venuje problematike vlastných mien v rámci deskripcnej teórie významu. Začína

Russellovou aplikáciou deskripčnej teórie na vlastné mená. Uvádza tézu, že vlastné mená nie sú jedinečnými singulárnymi výrazmi. Bežne chápané vlastné mená považuje Russell v skutočnosti za tzv. skryté deskripcie. To, čo bežne považujeme za vlastné mená, považuje Russell skôr za tzv. millovske vlastné mená. Mill chápe vlastné mená ako jazykové výrazy, ktoré nadobúdajú význam pomocou designovania na jednotlivé objekty, ktoré označujú, a tieto designáty uvádzajú do diskurzu. Mill chápal vlastné mená ako isté individuové nálepky. Millovsy chápané vlastné mená teda ničím neprispievajú k významu výroku, v ktorom sa nachádzajú, okrem uvedenia referentov (designátov) mien do diskurzov. Russell však minimálne tvrdil, že vlastné mená sú skrátene deskripciami. Svoju teóriu deskripcií Russell primárne aplikoval na fiktívne vlastné mená ako „Hamlet“ či „Pegas“ a pod. Potom výrok obsahujúci fiktívne vlastné meno považoval za nepravdivý, napr. „Sherlock Holmes žije na Baker Street 221B“. Lycan pokračuje uvedením Searlovej zväzkovo-deskripčnej teórie vlastných mien. Hlavná myšlienka tejto teórie spočíva v tom, že vlastné meno je spájané nie s určitou deskripciou, ale s vágnym zväzkom deskripcií. Searle hovorí, že práve to odlišuje vlastné mená od určitých deskripcií. Meno je potom sémanticky viazané s voľným zväzkom deskripcií. Napokon Lycan uvádza Kripkeho kritiku ako Russellovej koncepcie, tak aj Searlovej teórie. Uvádza Kripkeho príklad s vlastným menom „Richard Nixon“, na ktorom demonštruje problémy a nedostatky spomenutých návrhov.

Vo štvrtej kapitole Lycan pokračuje v problematike vlastných mien, no najprv z pohľadu teórie priamej referencie, potom kauzálnno-historickej teórie. Začína problematikou možných svetov, ktorej počiatky siahajú až k Leibnizovi. Svet, v ktorom žijeme a ktorý (primárne) uvažujeme, je aktuálny, skutočný svet. Veci, skutočnosti v ňom by však mohli byť aj inak. Ide teda o akési alternatívne svety, ktoré sú možné, no nie skutočné. Takéto svety sú potom logicky možné. Napríklad súčasný prezident USA v roku 2003 je George W. Bush (v aktuálnom svete), no mohol by ním byť John F. Kerry (v logicky možnom svete). Ak teda môže výrok meniť svoju pravdivosťnú hodnotu vzhľadom na rôzne možné svety, môže aj singulárny výraz referovať na rôzne svoje referenty v rôznych možných svetoch. Takéto singulárne výrazy Lycan nazýva *slabými* designátormi (ku ktorým priraduje Russellove určité deskripcie) na rozdiel od Kripkeho *rigidných* designátorov (ku ktorým Lycan priraduje Kripkeho vlastné mená). Rigidný designátor je taký singulárny výraz, ktorého referent sa nemení vzhľadom na možné svety, ale referuje vždy na ten istý objekt v každom možnom svete. Na základe tohto fundamentálneho odlíšenia Lycan načrtáva Kripkeho námietky, ktoré sú vybudované práve na teórii možných svetov, proti deskripčným teóriám vlastných mien. Lycan potom pokračuje priblížením teórie priamej referencie a spomína autorov ako Marcusová, Kripke, Putnam, Kaplan či Salmon. Ďalej píše o kauzálnno-historickej teórii referencie, ktorej hlavná myšlienka spočíva v tom, že použitie určitého vlastného mena je viazané v referenčnom kauzálnno-historickom reťazci, na začiatku ktorého je prvý používateľ daného mena, t. j. reťazec siaha až po akt zavedenia daného mena. Tento reťazec zabezpečujú používatelia komunity, ktorá si „podať“ dané meno od jedného jej člena k ďalšiemu. Reťazec siaha až k samotnému

nositeľovi. Napokon Lycan načrtáva problémy súvisiace s touto teóriou a spomína aj námietky proti nej, najmä Devittove, Sterelnyho, ale aj Donnellanove či Evansove.

Druhá časť knihy má názov *Teórie významu*. V piatej kapitole sa venuje tradičným teóriám významu, a to ideovej a propozickej. Stručne načrtáva ideovú teóriu významu, ktorá považuje význam za mentálnu entitu, významom výrazu je jeho idea. Táto teória pochádza od Locka. Istý pokus o rehabilitáciu ideovej teórie významu urobil Grice, ktorému je venovaná siedma kapitola. Lycan ponúka niekoľko námietok proti ideovej teórii významu, napr. že takto chápaný význam by bol psychologickou entitou, ktorá je subjektívna, preto ňou nemôže byť zabezpečená intersubjektívna jazyka. Propozičná teória významu tvrdí, že význam je abstraktná entita, ktorá je od jazyka, ako aj od používateľov jazyka nezávislá. Propozície sú fundamentálnymi nositeľmi pravdivostnej hodnoty výroku. Medzi autorov zastávajúcich túto teóriu významu patrí napr. Russell, Moore, Frege. Väčšina filozofov zastávajúcich túto teóriu významu tvrdí, že propozícia má vnútornú štruktúru. Iba veta vyjadruje propozíciu, výraz osebe však vyjadruje zmysluplný obsah. Moore potom proces, v ktorom porozumieme danej vete, nazýva uchopením propozície danej vety. Propozície nie sú nikde umiestnené, nemôžu byť ani vytvorené, ani zničené, sú bezčasové a trvalé (večné), nemajú žiadne kauzálne vlastnosti. Lycan tiež uvádza námietky proti tejto teórii, prednesené napr. Harmanom či filozofmi prirodzeného jazyka.

V šiestej kapitole hovorí o Wittgensteinovej teórii významu ako použitia. Wittgenstein a Austin odmietajú tvrdenie, že význam výrazu je abstraktný objekt. Jazyk chápu ako formu ľudského prejavu, sociálneho správania. Tzv. neskorý Wittgenstein opovrhoval názorom, že význam v podstatnej miere zahŕňa referenčné vzťahy medzi jazykovými výrazmi a objektmi vo svete, hoci nepopieral, že takéto vzťahy existujú. Jazyk podľa Wittgensteina nie je záležitosťou označovania objektov pomocou výrazov, ktoré vyjadrujú vzťahy k abstraktným entitám nazvaným propozície, ale jazyk je niečo, čo vytvárajú ľudia, a to na základe istých pravidiel a konvencií. S tým súvisí aj Wittgensteinov termín „jazyková hra“. Potom výraz nadobúda význam až v použití, a to pomocou používateľa a situácie, v ktorej je použitý. Podľa Wittgensteina významom výrazu je jeho úloha, ktorú daný výraz hrá pri jeho použití v istej situácii nejakým používateľom. Jednou z námietok proti jazykovým hrám, ktorú uvádza Lycan, je tvrdenie, že význam výrazu sa nevyčerpáva úlohou daného výrazu v určitej jazykovej hre. Uvádza aj mnohé ďalšie námietky. Na Wittgensteina nadväzuje napr. Sellars, ktorý význam výrazu chápe ako komplex vzorcov inferencie (usudzovania), na základe ktorých výrazy používame. Inferenčný akt chápe ako sociálny akt. Lycan tiež hovorí o Sellarsových vstupných a výstupných jazykových pravidlách, ktoré zastávajú ústredné miesto v jeho inferenčnej teórii významu. Na Sellarsovu teóriu významu zasa nadväzuje Brandom, podľa ktorého použitie vety je množinou záväzkov a nárokov, ktoré sú spájané s verejným použitím danej vety.

Siedma kapitola je venovaná Griceovmu psychologickému programu ako ďalšej teórii významu. Grice tvrdí, že výraz má význam preto, že je jazykovým výrazom, ktorý jedinečne vyjadruje určitú ideu či zámer osoby, ktorá ho použila. Grice používa termín „hovorcov význam“, čím rozumie to, čo hovorca pri použití danej vety

v konkrétnej situácii má v úmysle vyjadriť, oznámiť adresátovi. Od tohto významu odlišuje „vetný význam“, t. j. to, o čom Grice hovorí, že veta v jazyku štandardne znamená. Na ilustráciu uvažujme sarkasticky povedanú vetu „Aká brilantná myšlienka!“, ktorej vetný význam je odlišný (t. j. myšlienka je skvelá), je odlišný od hovorcovho významu (t. j. myšlienka je hlúpa). Hovorcov význam spracúva Grice z hľadiska intencií, presvedčení, želaní hovorca. Význam chápe ako mentálnu (psychologickú) entitu. To, s akým významom/ zámerom hovorca použil danú vetu v konkrétnej situácii, Grice tiež nazýva termínom „použitý význam“. Môžeme povedať, že Grice sa pokúšal význam vety redukovať na hovorcov význam (istú podobnosť možno nájsť aj u Wittgensteina) a ďalej sa snažil hovorcov význam redukovať na súbor psychologických javov sústred'ujúci sa na určitý typ intencie používateľa danej vety, čo je hlavnou náplňou Griceovho psychologického programu. Proti tejto teórii významu Lycan uvádza viaceré námietky, napr. že Grice vyžaduje pre hovorca nejakej vety publikum, ale aj špecifické zábery hovorca práve s ohľadom na dané publikum.

V ôsmej kapitole hovorí o verifikacionizme, teórii významu ako pravdivostnej podmienke, ktorú zastávajú novopozitivistí. Táto teória tvrdí, že význam vety je množina možných skúseností, na základe ktorých možno vetu určiť ako pravdivú. Veta predikuje jedinečný propozičný obsah. Vetu, ktorej obsah je experimentálne neoveriteľný, považujú za zmysluprázdnu, bez významu. Takéto vety sa vyskytujú napr. v poézii či etike. No sú nimi aj otázky či rozkazy. Veta má tiež falzifikačnú podmienku, t. j. množinu možných skúseností, ktoré by mohli ukázať, že veta bola nepravdivá. Podľa verifikacionalistov význam vety je záležitosťou toho, čo by bolo jej vlastnou evidenčnou (údajovou) bázou. Pripúšťajú, že existuje určitý druh viet, ktoré nemajú empirický obsah, a nie sú zmysluprázdne. Takéto vety sú pravdivé na základe definície, t. j. ich významu, napr. „Žiadny neženatý muž nie je ženatý“, „Ak sneží, tak sneží“ a pod., ktoré sú pravdivé bez ohľadu na svet. Takéto vety sa nazývajú analytické vety. Novopozitivistí pripúšťajú, že sa obmedzili na to, čo sa nazýva kognitívnym významom. Sústred'ujú sa teda na vety, ktoré vyjadrujú tvrdenie, fakt. Novopozitivistí tvrdia, že verifikujúce skúsenosti budú opisované v jednotnom jazyku, ktorý nazývajú observačným jazykom. Ním potom vyjadrujeme tzv. observačné vety. Lycan uvádza okrem iných aj námietky Quina a Duhema. Navyše podľa Quina nič také ako význam vety neexistuje. Duhem zdôrazňuje, že zatiaľ nikdy neexistoval experiment, ktorý by jednoducho a „hmatateľne“ verifikoval či falzifikoval nejakú hypotézu.

V deviatej kapitole Lycan približuje Davidsonovu teóriu významu. Podľa Davidsona získame lepšiu teóriu významu tak, že nahradíme pojem verifikačnej podmienky vety pravdivostnou podmienkou vety. Na základe pravdivostnej podmienky vety môžeme následne určiť pravdivostnú hodnotu vety. Významom vety sú potom pravdivostné podmienky, na základe ktorých by veta mohla byť pravdivá. Na uchopenie významu vety nevyhnutne potrebujeme pojem pravdivosti a pri zisťovaní významu vety sa nezaobídeme ani bez tzv. princípu ústretovosti, ktorý stanovuje podmienky pravdivosti viet. Davidson nahradil Quinov pojem radikálneho prekladu pojmom radikálnej interpretácie. Lycan ďalej píše o Davidsonovom návrhu venovať

pozornosť našej schopnosti porozumieť dlhým, potenciálne nekonečným vetám. Teória významu ako pravdivostnej podmienky chápe význam ako reprezentáciu medzi vetami a skutočnými či možnými stavmi vecí. Táto teória sa pýta, aké skutočné či možné stavy udalostí danú vetu zobrazujú či reprezentujú. Jedna z námietok však hovorí, že veľa zmysluplných viet nemá pravdivostnú hodnotu. Opytovacie a rozkazovacie vety a pod. nie sú pravdivé či nepravdivé. Ďalšia námietka hovorí, že Davidsonov program je neutržateľný pre také výrazy, ktorých referent závisí od kontextu použitia (indexické výrazy).

V desiatej kapitole sa rozoberajú možné svety a intenzionálna sémantika. Kripkeovské možné svety sú podľa Lycana alternatívou k pojmu významu ako pravdivostnej podmienky. Určitá veta môže byť v istých možných svetoch pravdivá, v iných nepravdivá (čo možno opäť ilustrovať na zmienenom príklade so súčasným prezidentom USA). Pravdivostnú podmienku vety potom môžeme chápať ako množinu možných svetov, v ktorých daná veta nadobúda pravdivostnú hodnotu. Význam môžeme chápať ako funkciu z možných svetov do pravdivostných hodnôt. Na základe nej vieme, ktorá množina svetov je relevantná pre danú vetu. Intenziou vety je skôr funkcia než výsledná pravdivostná množina, dodáva Lycan. Následne môžeme povedať, že sme uchopili propozíciu vety (t. j. intenziu vety), teda poznáme jej význam. Význam je pravdivostná podmienka v zmysle jedinečnej množiny svetov. To znamená aj možnosť, že význam môže obsahovať aj niečo viac než len pravdivostnú podmienku.

Tretia časť knihy má názov *Pragmatika a rečové akty*. Jedenástu kapitolu Lycan začína Morissovou charakteristikou, rozdelením lingvistiky na syntax, sémantiku a pragmatiku. Pragmatika sa zaoberá fungovaním jazyka, použitím vety v istom kontexte, čo nemožno ignorovať (Wittgenstein, Strawson, Austin). Uvažujme indexickú vetu: „[Ja] Som teraz chorý“, ktorú povie osoba XY. Uvedená veta obsahuje indexikály „ja“ a „teraz“, t. j. výrazy, ktorých referent závisí od situačného kontextu, v ktorom sú použité. Na uchopenie toho, čo uvedená veta použitá v situačnom kontexte vyjadruje, musíme vedieť kto a kedy danú vetu použil. Potom aj propozičný obsah uvedenej vety závisí od prvkov situačného kontextu. Montague a Scott hovoria o usporiadanej množine ôsmich štandardných prvkov: možný svet, čas, miesto, hovorca, adresát, postupnosť zamýšľaných alebo demonštrovaných objektov, segment diskurzu a postupnosť priradených voľných premenných. Zatiaľ najprepracovanejšiu teóriu indexikálov ponúkol Kaplan. Kaplan rozlišuje medzi obsahom indexickej vety a charakterom indexikálov, ktoré sa v nej nachádzajú. Charakter chápe ako lingvistické pravidlo, na základe ktorého môžeme určiť referent daného použitého indexikálu. To, čo Kaplan nazýva obsahom, približne zodpovedá tradičnému pojmu propozície.

V dvanástej kapitole sa Lycan venuje rečovým aktom. Termín „rečové akty“ zaviedli Austin a Searle. Medzi najvýznamnejšie akty patria lokučné, ilokučné a perlokučné rečové akty. Pomocou ilokučného aktu hovorca vyjadruje svoj vzťah k tomu, čo hovorí, t. j. k obsahu svojej výpovede, napr. pochybnosť, alebo vyjadruje svoj zámer smerom k adresátovi, napr. sľub. Ilokučný akt môže, ale aj nemusí byť označený výrazmi, ktoré Austin nazýva performatívnymi výrazmi, napr. sľubujem,

upozorňujem, rozkazujem a ďalšie. Každý ilokučný akt predpokladá akt lokučný, ktorý tvorí propozíčný obsah daného použitého výroku. Rešpektovanie lokučných pravidiel je nevyhnutnou, no podľa Austina nie dostatočnou podmienkou na to, aby sme nejaký rečový akt mohli správne interpretovať. Potom pri lokučnom akte hovoríme o lokučnom obsahu použitého výroku, pri ilokučnom akte hovoríme o ilokučnej sile použitého výroku. Napokon perlokučný akt označuje prehovor, v ktorom hovorca úspešne uskutočnil to, čo zamýšľal ilokučným aktom. No nie každý ilokučný akt musí mať perlokučný účinok, t. j. črty, ktoré pri použití výroku pôsobia na mentálne stavy poslucháča. Searle rozlíšil pravidlá rečových aktov na dva druhy: konštitutívne, nimi sa musíme riadiť, a regulatívne, nedodržaním ktorých sa rečový akt stáva defektným. Podľa teórie rečových aktov nepravdivosť výroku je jedným z bežných defektov ilokučných aktov. Lycan ďalej uvádza veľmi zaujímavé Cohenove námietky.

V trinástej kapitole sa venuje podmieňujúcim vzťahom medzi vetami v použití. Hovorca veľmi často používa vetu tak, aby ňou vyjadril niečo iné než to, čo veta doslovne znamená, napr. pri sarkastických vyjadreniach. V mnohých prípadoch hovorca použije vetu, ktorá znamená P, no hovorcov zámer je vyjadriť Q. Napríklad, ak niekomu poviem „Tam sú dvere“, nechcem ho informovať, kde sa dvere nachádzajú, ale chcem, aby adresát ihneď odišiel. Ďalej pripomína Strawsonovu kritiku Russellovej deskripčnej teórie, pričom Strawson navrhuje pracovať s pojmom presupozície. Ak použitý výraz v danom výroku nereferuje na žiadny objekt, potom takýto použitý výrok nie je podľa Strawsona nepravdivý, ale bez pravdivostnej hodnoty, nakoľko zlyhal akt referencie. Uvažujme známy výrok „Súčasný kráľ Francúzska je holohlavý“. Ak neexistuje individuum, ktoré zodpovedá deskripcii „súčasný kráľ Francúzska“, uvedený výrok je podľa Russella nepravdivý. Tento výrok v použití je podľa Strawsona bez pravdivostnej hodnoty. Ďalej, podmienenosť medzi vetami súvisí aj so spojkami, pričom problémy môžu nastať ich nesprávnou (logicko-sémantickou) interpretáciou, napr. ak spojku „a“ interpretujeme ako spojku „ale“ alebo ako implikáciu. Uvažujme vetu: „Marta videla horieť školu a smiala sa od radosti“. Mnoho ľudí bude túto vetu chápať tak, že radosť Marty pramení z toho, že videla horieť školu. No táto veta to netvrdí. Uvedená veta však hovorí, že sa stala jedna vec a potom iná. Lycan uvádza námietky ako skepticizmus týkajúci sa podvedomého usudzovania či Davidsonovu námietku týkajúcu sa dôsledku nepochopenia v prípade adresáta, ktoré Searle uznáva. Na ďalšie problémy poukazujú napr. Gordon a Lakoff.

Štvrtú časť knihy s názvom *Temná strana* tvorí posledná, štrnásť kapitola, ktorá je venovaná metafore. Čo je „metaforický význam“? Akým mechanizmom sa možno k nemu dopracovať? Lycan uvádza vety z literatúry, napr. „Júlia je slnko,“ povedal Rómeo. Vety ako „Peter je skala“ či „Júlia je slnko“ a pod. nie sú verifikovateľné bežným empirickým spôsobom, preto nie sú novopozitivistami považované za kognitívne zmysluplné. Z novopozitivistického hľadiska neexistuje metaforický význam, ak sa pod významom myslí lingvistický význam. Davidson tiež odmieta metaforický význam a popiera existenciu lingvistického mechanizmu, na základe ktorého je uskuotočnená metaforická signifikácia. No na rozdiel od novopozitivistov si myslí, že takéto vety sú zmysluplné. Podľa Davidsona ide o kauzálny vzťah. Metafora nás podľa

neho upozorňuje na isté podobnosti medzi dvoma či viacerými vecami vyjadrenými v jazyku. Podľa naivnej teórie podobnosti je metafora len skráteným vyjadrením istej podobnosti medzi objektmi, na ktoré dané výrazy referujú. Potom veta „Júlia je slnko“ je skratkou „Júlia sa podobá slnku“. Podľa tejto teórie má veta okrem jej doslovného významu navyše aj metaforický význam. Námietky proti naivnej teórii podobnosti vzniesli Beardsley a Searle. Searle chápe metaforu skôr ako druh nepriamej komunikácie než ako príčinnosť, ako je to u Davidsona. Ďalej, podľa obraznej teórie podobnosti vo vete „Júlia je slnko“ je Júlia iba obrazne ako slnko. Metafora je potom len skratkou obraznej podobnosti. Takúto koncepciu obhajuje Fogelin. Napokon Lycan predstavuje tézu nekonečnej polysémie, ktorú obhajovali napr. Weinreich, Lyons, Cohen a Davidson. Veta: „Stratila niť“ použitá v jednom kontexte môže znamenať, že stratila niť pri šití, v inom kontexte, že stratila myšlienku a pod.

Na záver by som chcel povedať, že Lycanova kniha poodhaľuje množstvo teórií a koncepcií, ktoré sa týkajú filozofie jazyka. Preto treba uznať, že autor nemohol ísť pri ich vysvetľovaní do takej hĺbky, ako by si zaslúžili alebo ako by bolo potrebné. Na mnohých miestach sa autor vyjadruje zjednodušujúco, ako sám pripúšťa, aby tak čitateľovi umožnil azda prístupnejšie nazrieť do rozmanitej a bohatej problematiky analytickej filozofie. Preto mnohé formulácie nie sú najpresnejšie, čo môže, ale nemusí viesť čitateľa k dezinterpretácii myšlienok jednotlivých koncepcií. Napriek týmto výhradám si myslím, že táto kniha je vhodná ako učebná pomôcka pre vysokoškolských študentov, ktorých Lycanova kniha môže mnohému naučiť. S týmto zámerom ju písal aj samotný autor, preto predpokladám, že by súhlasil s mojím nasledovným tvrdením: Bolo by vhodné nastolené problémy či problematiky v tejto knihe konzultovať s vyučujúcim. Didaktickosť Lycanovej knihy je v tom, že každá kapitola obsahuje na začiatku stručný prehľad a v jej závere stručné zhrnutie plus otázky, na ktoré by mal študent, resp. čitateľ vedieť odpovedať. Na konci knihy je uvedený slovník základných pojmov, s ktorými autor pracuje. Dúfam, že si naši študenti osvoja túto knihu a bude im slúžiť ako pomôcka pri ich štúdiu.

Jozef Žilinek

PhDr. Jozef Žilinek
Martina Rázusa 28
974 01 Banská Bystrica
SR